

LAPSEN PUHEEN- JA KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN

KANSIKUVA Sakari Manninen
KUVITUS Alina Tirkkonen

LAPSEN PUHEEN- JA KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN

Lapsi oppii puhumaan omassa kasvuympäristössään. Puheen ja sanojen oppimista tukevat parhaiten lapsen ja aikuisen yhteiset, päivittäin toistuvat vuorovaikutustilanteet lapsen syntymästä lähtien. Näissä tilanteissa on tärkeää molemminpuolinen kiinnostus ja vastavuoroisuus. Vanhempi seuraa lapsen mielenkiinnon kohteita ja jakaa niitä hänen kanssaan. Läheisessä, turvallisessa ja levollisessa ilmapiirissä lapsi voi luottavaisesti opetella uusia taitoja.

Kieli ja puhe kehittyvät toiminnan kautta: yhdessä ollen, puuhaillen ja leikeissä. Lapsi oppii helpommin sanoja, jotka liittyvät hänen senhetkiseen toimintaansa sekä hänen havaintojensa ja kiinnostuksensa kohteeseen. Ensimmäiset sanat ovat konkreetteja ja liittyvät tuttuihin tilanteisiin.

Vuorovaikutuksessa katsekontakti innostaa lasta ääntelemään. Aikuinen vastaa lapsen katseeseen ja ääntelyyn puheellaan. Pienille lapsille puhuessaan aikuiset luontaisesti käyttävät hoivakieltä: yksinkertaistavat puhettaan, vaihtelevat äänenkorkeuttaan, painottavat sanojen alkua, pitävät taukoja ja toistavat sanomaansa. Eleet ja ilmeet helpottavat lasta ymmärtämään aikuisen viestiä.

PUHEEN- JA KIELEN-KEHITYSTÄ TUKEVAT:

Yhteiset keskustelut

Pukemis- ja ruokailutilanteet, kotityöt, yhteiset retket ja kauppareissut ovat hyviä tilanteita yhteisille keskusteluille. Lapselle voi kertoa meneillään olevista askareista ja niihin liittyviä esineitä ja asioita kannattaa nimetä.

Tapahtumien ja asioiden muisteleminen yhdessä vaikkapa retken tai vierailun jälkeen kehittää lapsen muistia ja mieleenpalauttamiskykyä. Yhdessä muisteleminen myös auttaa lasta jäsentämään kokemuksiaan ja havaintojaan.

Monipuolisen kielen puhuminen

Asioiden, esineiden ja tapahtumien nimiä kannattaa toistaa lapselle. Puhetta opettelevalle lapselle kannattaa puhua lyhyillä selkeillä lauseilla keskeisiä nimiä toistaen (”otetaan kaapista leipää, pannaanko leivälle voita, syötköhän sinä ison palan leipää?”). Lapsi saa puhemallit parhaiten tavallisesta puhekielestä. Kirjakieltä tai mutkikkaita ilmauksia voi käyttää kieltä rikastuttamaan siihen sopivissa tilanteissa.

Kannustaminen puheyryksiin

Lapsi puhuu aina niin hyvin kuin juuri sillä hetkellä osaa ja hän tarvitsee kannustamista ja rohkaisua. Aikuisen kannattaa itse toistaa lapsen tavoitteleva sana rauhallisesti oikein tai tarjota lapselle vaihtoehtoja vastaukseksi. Tällöin lapsi voi toistamalla opetella ja palauttaa mieleen sanoja (”onkos tämä mandariini vai appelsiini?”; ”ovatkohan nämä raidat punaisia vai keltaisia?”). Liika sanottaminen ja korjaaminen tai huomauttelu puheen virheellisyyksistä voi tuntua lapsesta ikävältä ja jopa vähentää puheyryksiä.

Lapsen puheilmaisujen laajentaminen

Lapsen puutteellisilta kuulostavista puheyryksistä on hyvä ottaa vastaan ”oikeina” ja vastata niihin samalla lapsen ilmausta laajentaen (esim. lapsi sanoo: ”ukka”, aikuinen vastaa: ”no siinäpä onkin kaunis kukka, katso pa kun tuolla näkyykö toinen kukka”). Näin lapsi saa myönteisen palautteen ja oikean mallin.

Kirjat, lorut, runot ja musiikki

Lukuhetket ovat lapsen elämässä merkittävyyksellisiä yhdessäolon hetkiä. Lapsi on itse asiantuntija kirjan valinnassa, on hyvä seurata hänen kiinnostustaan kirjojen valinnassa. Kirjat syventävät lapsen jokapäiväisiä havaintoja ja kokemuksia. Kirjojen kieli on laajempaa kuin puhekieli, joten kirjat kehittävät sanavarastoa, kuullun kielen ymmärtämistä, mielikuvitusta ja keskittymiskykyä. Lapsi oppii hyvää kieltä ja uusia sanoja, joita hän ei ehkä kuule kotiympäristössään. On myös hyvä oppia keskittymään pelkkään kuunteluun ilman jatkuvan kuvavirran tukea (vrt. tv, dvd, tietokone).

Lorujen ja runojen käyttö totuttaa lasta kuuntelemaan tavallisesta puhekielestä poikkeavia ilmaisuja. Tutun asian ilmaiseminen erikoisella, yllättävälläkin tavalla kehittää puheen ymmärtämisen taitoa.

Laulut ja laululeikit

Lauluilla ja laululeikeillä on tärkeä osuus kielellisessä kehityksessä. Rytmii ja melodia kehittävät lapsen kuulo- ja kuulonerottelukykyä. Näitä taitoja hän tarvitsee oppiakseen sanoja tarkasti ja myöhemmin lukemisessa ja kirjoittamisessa.

TV, dvd:t, videot, tietokoneohjelmat

Liikkuvat kuvat kiinnostavat lapsia ja antavat monipuolisia virikkeitä. Televisi- on, videoiden ja tietokonepelien käyttöä kannattaa rajata ajallisesti sekä tarkistaa, että ohjelma on sopiva lapsen kehitysvaiheeseen. Lapsi tarvitsee aikuisen seuraa ja tukea nähtyjen asioiden ymmärtämiseen. Kun lapsi keskustele- e aikuisen kanssa näkemästään, hän oppii samalla uusia sanoja ja kertomista. Vauvaa ja pientä lasta kannattaa suojata television jatkuvalta taustahälyltä, koska se haittaa puheenkehitystä. On hyvä muistaa, että televisio, dvd:t, videot ja tietokonepelit ovat hyvää renki, mutta huono isäntä.

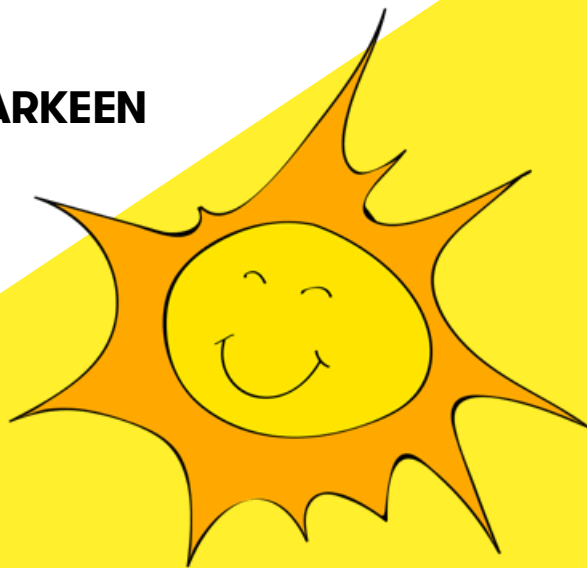
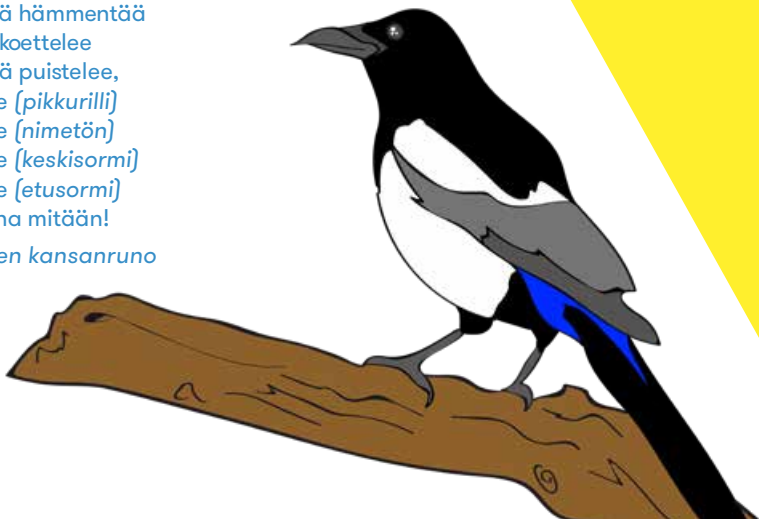
RUNOJA JA LORUJA LAPSIPERHEEN ARKEEN

Lapsiperheen arjessa on useita otollisia hetkiä loruille ja runoille, kuten vaihtaminen, pukeminen, hammaspesu, kylpyhetki ja nukkuttaminen.

Sormi- ja varvaslorut helpottavat esimerkiksi kynsien leikkaamista. Erilaiset hypitystä, koskettelua ja kutitusta sisältävät leikkilorut auttavat lasta hahmottamaan omaa kehoaan, nauttimaan liikkeestä ja yllätyksistä

HARAKKA HUTTUA KEITTÄÄ

Harakka huttua keittää
hännällensä hämmentää
nokallansa koettelee
pyrstöllensä puistelee,
Antaa tuolle *(pikkurilli)*
Antaa tuolle *(nimetön)*
Antaa tuolle *(keskisormi)*
Antaa tuolle *(etusormi)*
Tuolle ei anna mitään!
Suomalainen kansanruno

AURINKO LÄTTYJÄ PAISTAA

Aurinko, aurinko läettyjä paistaa,
hauska on auringon läettyjä maistaa.
Pistelen suuhun,
kiipeän puuhun,
lopun voin heittää ukolle kuuhun.
sitten käyn minä nukkumaan,
pikkuinen massuni pullollaan.
(kädellä näyttäen)
Suomalainen kansanruno

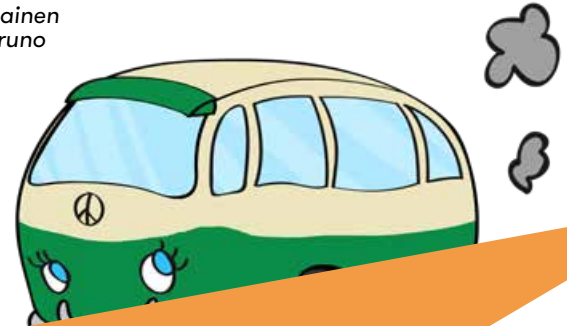
MAANTIE

Hyvä tie
hyvä tie,
hyvä tie,
*(hypitetään lasta
sylissä istuen lattialla)*

Huono tie
huono tie,
huono tie,
*(kallistetaan lasta
kummallekin puolelle)*

KUOPPA!
*(pudotetaan lapsi
polvien välistä lattialle)*

Suomalainen
kansanruno

LEIKISTI LÄÄKÄRISSÄ

Hyvää päivää, potilaani!
(kөрötellään lasta sylissä)

Mikäs oikein kivistäää?

Onko se nenä? Onko se korva?
(näytetään ja taputellaan
kehonosia)

Onko se leuka? Onko se pää?

Heiluuko käsi? Nouseeko jalka?

Sattuuko peppuun, kun pyllistää?

Särkeekö niska?

Vaivaako vatsa?

Naurattaako, kun hypähtää?

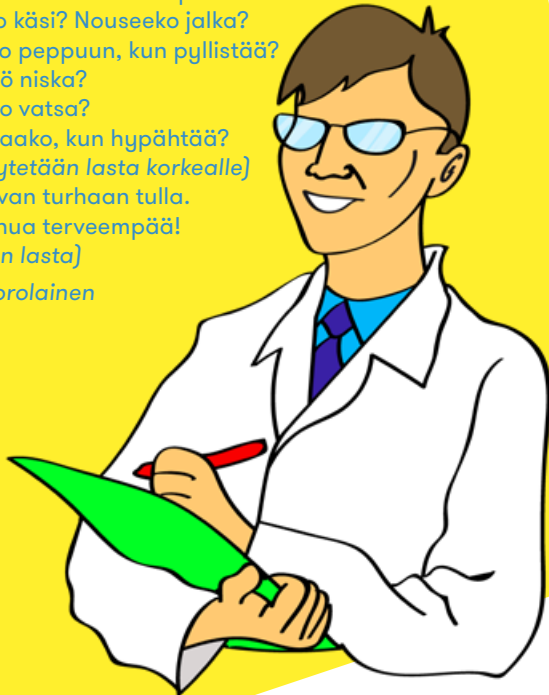
(hyppäytetään lasta korkealle)

Taisit aivan turhaan tulla.

Ei ole sinua terveempää!

(halitaan lasta)

Tuula Korolainen

RATSASTUSLEIKKI

(Lapsi istuu aikuisen sylissä, ratsastus
muuttuu aina vain hurjemmaksi...)

Tällä lailla rouvat ne ratsastaa:
pim, pim, pim, pim.

Tällä lailla herrat ne ratsastaa:
rim, rim, rim, rim.

Tällä lailla talonpojat ne ratsastaa:
top, top, top, top.

tällä lailla metsästäjät ratsastaa:
kop, kop, kopiti-kop.

Tällä lailla kyntömiehet ratsastaa:
hopoti-hoi, hopoti-hop.

Kaarina Helakisa

englantilaisen lasten lorun mukaan

